

Włodzimierz Dygnatowski

Wybrane zagadnienia dotyczące charakteru prawnego gwarancji bankowej na tle doktryny i nauki prawa

---

Roczniki Administracji i Prawa 15/1, 207-222

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Oryginalny artykuł naukowy

Original Article

Data wpływu/Received: **20.01.2015**

Data recenzji/ Accepted: **25.03.2015**

Data publikacji/Published: **02.06.2015**

Źródła finansowania publikacji: środki własne Autora

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) Data Collection (zbieranie danych)

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) Data Interpretation (interpretacja danych)

(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)

(F) **Literature Search (badania literaturowe)**

Włodzimierz Dygnatowski¹

WYBRANE ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE CHARAKTERU
PRAWNEGO GWARANCJI BANKOWEJ
NA TLE DOKTRYNY I NAUKI PRAWA

WPROWADZENIE

Mówiąc o gwarancji należy pamiętać, iż jest to konstrukcja prawna stworzona przez praktykę i doktrynę prawa. W przeciwieństwie do umowy poręczenia proces kształtowania się gwarancji w typ zobowiązania nie przebiegał na drodze systematycznego rozwoju prawa pozytywnego. Związane było to z faktem, iż wielość i różnorodność form stosunków prawnych występujących pomiędzy stronami w procesach gospodarczych nie zawsze daje się sprowadzić do instytucji *stricte* cywilnoprawnych².

Termin „gwarancja” jest na gruncie polskiego języka prawnego oraz prawniczego³ wieloznaczny. Stosowany jest on wielokrotnie przez ustawodawcę w przypadku wielu stosun-

---

¹ mgr

² R. Zimmermann, *Gwarancja bankowa*, Sopot 1999, s. 15.

³ *Ibidem*, s. 15.

ków prawnych, np. dla określenia umowy zawieranej w związku z umową sprzedaży⁴, w której sprzedawca lub producent (gwarant) zobowiązuje się wobec kupującego do usunięcia wad fizycznych rzeczy lub jej wymiany jeżeli wady te ujawniają się w czasie określonym w gwarancji. Z kolei w innym znaczeniu termin ten został użyty w ustawie Prawo bankowe dla określenia jednego ze sposobów zabezpieczenia spełnienia określonego świadczenia lub realizacji innego roszczenia uprawnionego z gwarancji. Co więcej, termin „umowa gwarancyjna” jest stosowany również dla określenia umów z art. 391 i 392 k.c.

W praktyce mianem gwarancji oznacza się często czynności, które zupełnie nie reprezentują skutków gwarancyjnych, np. bankowe przyrzeczenie udzielenia kredytu potencjalnemu kredytobiorcy lub przyrzeczenie awalizowania weksła, przybierające w efekcie postać *pactum de contrahendo* lub różnego rodzaju gwarancje odpowiedzialności solidarnej, którym nadaje się w istocie typową treść poręczenia⁵. Związane jest to z faktem, iż w praktyce obrotu dochodzi do wielu nieporozumień związanych z błędną kwalifikacją terminów „gwarancja”, „odpowiedzialność gwarancyjna” oraz „klauzule gwarancyjne” itp.

Przepisy definiujące i regulujące pojęcie gwarancji bankowej jako jednej z czynności bankowych wprowadziła do polskiego ustawodawstwa ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1996 r. nr 75, poz. 357, z późn. zm.). Wymieniała ona m.in. wśród czynności bankowych – *vide* art. 11 ust. 1 pkt 7 – udzielanie i przyjmowanie gwarancji bankowych. Powyższa ustawa obowiązywała do dnia 1 stycznia 1998 r., kiedy to została uchylona, a jej miejsce zajęła obecnie obowiązująca ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 2015 r., poz. 128, z późn. zm.). Ustawa z 1989 r. wniosła istotny wkład w rozwój gwarancji bankowej. Dzięki niej możliwe stało się sformułowanie obecnie obowiązującego modelu prawnego gwarancji bankowej.

Pomimo wprowadzenia konstrukcji gwarancji bankowej do polskiego systemu prawnego w doktrynie i nauce prawa istnieje spór dotyczący charakteru prawnego gwarancji bankowej. Największe kontrowersje dotyczą odpowiedzi na pytanie, czy gwarancja bankowa jest umową, czy też jednostronną czynnością prawną banku oraz czy ma charakter abstrakcyjny czy kauzalny. W niniejszym opracowaniu autor podejmuje się analizy charakteru prawnego gwarancji bankowej, ograniczonej do problematyki powyżej zaznaczonych zagadnień.

GWARANCJA BANKOWA – UMOWA CZY JEDNOSTRONNA CZYNNOŚĆ?

O ile w doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości jednostronnie zobowiązujący charakter gwarancji bankowej⁶, o tyle literalna analiza art. 81 ust. 1 i nst. ustawy Prawo

⁴ Czasem również w związku z umową o dzieło lub roboty budowlane.

⁵ R. Szostak, *Glosa do uchwały SN z 24 czerwca 1992, sygn. akt III CZP 78/92*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 6, s. 89.

⁶ G. Tracz, *Umowa gwarancji*, Kraków 1998, s. 113; A. Koch, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2004, s. 476; Z. Radwański, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *Zobowiązania - Część ogólna*, Warszawa 1996, s. 267; T. Spyra, [w:] F. Zoll (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 1, Kraków 2005, s. 767.

bankowe nie daje już jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy gwarancja jest umową, czy też jednostronną czynnością prawną⁷.

Wynika to z faktu, iż z jednej strony fragment art. 81 ust. 1 prawa bankowego, tj. „Gwarancją bankową jest jednostronne zobowiązanie banku-gwaranta (...)”, zdaje się sugerować jednostronny charakter prawny gwarancji bankowej⁸. Z kolei z drugiej strony ustawodawca, wykazując się pewną niekonsekwencją, wprowadził art. 86a prawa bankowego, wedle którego przepisy art. 82-86 cyt. ustawy mają zastosowanie, jeżeli strony umowy nie postanowią inaczej.

Nadto art. 79 i art. 181 prawa bankowego traktują gwarancję bankową jako umowę. Niemniej wskazuje się, z czym autor się zgadza, iż z racji że wspomniane przepisy dotyczą nie tylko gwarancji bankowej, ale również innych czynności prawnych dokonywanych przez banki (gwarancja bankowa jest tylko jedną z czynności bankowych wymienionych w tych przepisach), zaliczenie gwarancji bankowej do kategorii „umów” można traktować jako niezamierzony błąd redakcyjny⁹. Co istotne, w żadnym przepisie prawa bankowego, w którym jest mowa wyłącznie o gwarancji bankowej (*vide* art. 5 ust. 1 pkt 1, art. 80, art. 83, art. 84, art. 87 prawa bankowego), nie jest ona nazwana umową.

Dodatkowy zamęt interpretacyjny wprowadza również panujące restrykcyjne podejście do jednostronnych czynności prawnych mogących rodzić zobowiązania, czego wyrazem jest dość powszechnie przyjmowana zasada *numerus clausus*¹⁰ jednostronnych czynności prawnych jako źródeł zobowiązania¹¹. Zasada ta mówi, iż jednostronne oświadczenie niemieszczące się w zamkniętym katalogu jednostronnych czynności prawnych nie może rodzić zobowiązania, a zatem nie może stanowić źródła roszczeń¹². Innymi słowy, jednostronna czynność prawna może być źródłem zobowiązania tylko wówczas, gdy w Kodeksie cywilnym lub w innych ustawach została ukształtowana jako jednostronna czynność prawna rodząca zobowiązania¹³.

W rezultacie brak spójności wewnętrznej przepisów ustawy Prawo bankowe regulujących ogólny model gwarancji bankowej oraz poglądy odwołujące się do zasady *numerus clausus* jednostronnych czynności prawnych utrudniają udzielenie odpowiedzi na powyższe postawione pytanie.

⁷ Przyznają to zwolennicy obu poglądów, zob. T. Spyra, [w:] F. Zoll (red.), *Prawo...*, s. 767; J. Pisuliński, [w:] M. Bączyk, E. Fojcik-Mastalska, L. Góral, J. Pisuliński, W. Pyziół, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 332; B. Smykla z kolei uznaje, że „literalne brzmienie tego przepisu zdaje się wskazywać, że gwarancja bankowa jest czynnością jednostronną” – B. Smykla, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 337.

⁸ Patrz: M. Kondek, *Jednostronny czy umowny charakter gwarancji bankowej?*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012, zeszyt 11, s. 28 i nast.

⁹ J. Kondek, *Jednostronny...*, s. 28 i nst.

¹⁰ *numerus clausus* – po łacinie oznacza „zamknięta liczba”, obecnie w prawie tłumaczy się to pojęcie jako zamknięty katalog, jeśli ustawa wymienia enumeratywnie prawa rzeczowe, to znaczy, że nie można tworzyć innych praw niż wymienione w ustawie.

¹¹ Z. Radwański, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań*, Warszawa 2004, s. 177.

¹² Wyrok SN z dnia 17 lipca 2009 r., sygn. akt I PK 26/09.

¹³ J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia związane z gwarancją bankową*, „Prawo Bankowe” 1998, nr 4, s. 40 – stanowisko przeciwne zajmuje R. Trzaskowski, wedle którego nie jest prawdą, iż „do powstania zobowiązania w drodze jednostronnej czynności prawnej może dojść jedynie w przypadkach w ustawie przewidzianych ani że istnieje zamknięty katalog tych czynności” – R. Trzaskowski, *Poręczenie i gwarancja bankowa*, Warszawa 2011, s. 228.

Obecnie w doktrynie przeważa pogląd, wskazujący na umowny charakter gwarancji bankowej. Obok powyższego poglądu prezentowana jest również mniejszościowa teza o jednostronnym charakterze gwarancji.

Zwolennicy poglądu gwarancji bankowej jako jednostronnej czynności banku zwracają uwagę, iż ustawodawca może wykreować dowolną czynność prawną jako czynność prawną jednostronną¹⁴. Skonstruowanie takiej czynności prawnej nie wiąże się z wymogiem dodatkowego uzasadnienia dopuszczalności podjęcia takiego działania¹⁵.

Jednocześnie analiza treści art. 81 prawa bankowego wskazuje na brak sformułowania mówiącego o oświadczeniu beneficjenta banku udzielonego w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Tym samym brak wzmianki o oświadczeniu beneficjenta – tak jak to było w art. 40 ust. 2 „starej” ustawy Prawo bankowe¹⁶ – może wskazywać, iż *ratio legis* tego przepisu zmierza do ukształtowania udzielenia gwarancji jako jednostronnej czynności prawnej¹⁷. Ponadto umowy między gwarantem a zleceniodawcą mają zwykle charakter dwustronnie zobowiązujący ze względu na ich odpłatny charakter. Natomiast w przypadku gwarancji bankowej ewentualnemu świadczeniu gwaranta nie odpowiada jakiegokolwiek świadczenie beneficjenta¹⁸.

Część doktryny zwraca również uwagę na fakt, iż ustawowa konstrukcja gwarancji bankowej jest zbliżona do przyrzeczenia publicznego. W tym miejscu autor pragnie wyjaśnić, iż przez przyrzeczenie publiczne rozumie się przyrzeczenie spełnienia określonego świadczenia osobie, która wykonała określoną czynność. Powyższe podobieństwo przejawia się w przyrzeczeniu spełnienia określonego świadczenia w przypadku zajścia określonych okoliczności. Jak widać zatem, różnica pomiędzy przyrzeczeniem a gwarancją polega jedynie na tym, że w przypadku przyrzeczenia brak jest uprzedniego zdefiniowania osoby uprawnionej do otrzymania świadczenia. Według domi-

¹⁴ Za jednostronną czynność prawną uważa się czynność podmiotu prawa cywilnego, która dochodzi do skutku przez złożenie tylko jednego oświadczenia woli. Typowymi przykładami jednostronnych czynności prawnych jest np. wypowiedzenie umowy dzierżawy lub sporządzenie testamentu.

¹⁵ S. Rudnicki, *Zabezpieczenia majątkowe wierzytelności pieniężnych*, Zielona Góra 1992, s. 40; J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 40.

¹⁶ Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1992 r. nr 72, poz. 359, z późn. zm.).

¹⁷ Patrz: A. Szpunar, *Zabezpieczenia osobiste wierzytelności*, Sopot 1997, s. 175; M. Pyziak-Szafnicka, *Gwarancja autonomiczna*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1994, nr 2, s. 17; M.H. Koziński, *Gwarancje bankowe w międzynarodowym obrocie handlowym*, PIHZ 1983, s. 63; W. Pyziół, *Umowa gwarancji bankowej*, [w:] *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, Kraków 1994, s. 264; J. Pisuliński, [w:] M. Bączyk, E. Fojcik-Mastalska, L. Góral, J. Pisuliński, W. Pyziół, *Prawo bankowe...*, s. 333; por. E. Niezbiecka, [w:] E. Niezbiecka, A. Jakubecki, J. Mojak, *Prawne zabezpieczenie wierzytelności bankowych*, Kraków 2000, s. 137; J. Pisuliński, *Charakter prawny gwarancji bankowej*, „Monitor Podatkowy” 1994, nr 2, s. 36; J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 40-41 – założenie wskazujące, iż gwarancja bankowa jest jednostronną czynnością prawną zdaje się wynikać z faktu, iż do powstania gwarancji dochodzi na skutek złożenia jednostronnego oświadczenia woli przez bank, skierowanego do osoby upoważnionej do wykonywania uprawnień z gwarancji, pomimo że przepisy nie mówią nic o oświadczeniu beneficjenta. Ponadto, zdaniem tego autora, za jednostronnym charakterem gwarancji bankowej przemawiają również m.in. trudności w określeniu chwili, w której dochodzi do zawarcia umowy pomiędzy bankiem a beneficjentem. Podobnie uważa S. Rudnicki, według którego gwarancja staje się umową – w miejscu jednostronnego zobowiązania z chwilą przyjęcia oświadczenia woli przez beneficjenta, dopóki przyjęcie nie nastąpiło, zobowiązanie gwaranta może być odwołane – w tym ujęciu gwarancja upodabnia się do umowy na rzecz osoby trzeciej z art. 393 k.c.

¹⁸ R. Zimmermann, *Gwarancja...*, s. 29 i nast.

nującego poglądu przyrzeczenie publiczne jest uznawane za jednostronną czynność prawną¹⁹.

Przyjmując zatem założenie o jednostronnym charakterze gwarancji bankowej, do powstania stosunku pomiędzy bankiem a beneficjentem nie jest potrzebne jakiegokolwiek współdziałanie ze strony beneficjenta gwarancji. Ponadto – wedle powyższego założenia – gwarancja bankowa w żaden sposób nie pogarsza sytuacji prawnej beneficjenta gwarancji, gdyż nie jest on zobowiązany do skorzystania z tej gwarancji, nawet jeśli nastąpi wskazane w niej zdarzenie. A co za tym idzie żaden interes prawny beneficjenta nie może zostać naruszony²⁰. Z kolei według poglądu przeciwnego – opowiadającego się za umownym charakterem gwarancji bankowej – przyjmuje się, że oświadczenie banku o udzieleniu gwarancji stanowi ofertę zawarcia tej umowy, zaś przyjęcie tej oferty przez beneficjenta następuje w sposób dorozumiany, w szczególności przez zgłoszenie żądania zapłaty sumy gwarancyjnej²¹.

Podstawą takowego założenia jest interpretacja treści art. 84 ustawy Prawo bankowe, a w szczególności fragmentu, wedle którego „(...) do gwarancji bankowych stosuje się odpowiednie przepisy kodeksu cywilnego, z tym że zobowiązanie banku jest zawsze zobowiązaniem pieniężnym”²². Wskazuje się także na art. 181 ustawy Prawo bankowe mówiący, iż do umów zawartych przez banki, w tym do gwarancji bankowych i poręczeń udzielonych przed wejściem w życie ustawy Prawo bankowe, stosuje się przepisy dotychczasowe oraz stwierdzenie, iż uznanie udzielenia gwarancji za czynność jednostronną wymagałoby wskazania podstawy prawnej, której brak²³.

Ponadto podnosi się również art. 66-72 k.c., a w szczególności art. 69 k.c., który dopuszcza możliwość zawarcia umowy przez przystąpienie do jej wykonania oraz do istniejących w tym zakresie zwyczajów, które nie wymagają dojsścia oświadczenia o przyjęciu oferty do banku²⁴.

Powyższe rozważania doktryny prowadzą do wniosku, iż brak jest jednoznacznych argumentów przemawiających za słusnością jednego z poglądów. Oba stanowiska doktryny posiadają bowiem przekonujące i racjonalne argumenty na poparcie wynikających z nich tez. Co więcej również przepisy prawa międzynarodowego nie dają jednoznacznej odpowiedzi dotyczących charakteru prawnego niezależnego zabezpieczenia osobistego. Art. IV.G. – 1:103 (1) DFCR dot. reguł wspólnych dla zależnych i niezależnych zabezpieczeń wierzycelności, wskazuje, że źródłem zabezpieczenia zgodnie z wolą stron może być umowa albo jednostronne zobowiązanie, które ma być wiążące bez przyjęcia²⁵.

¹⁹ Zob. K. Zawada, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2011, s. 920-923.

²⁰ J. Kondek, *Jednostronny...*, s. 28 i nast.

²¹ J. Pisuliński, *Charakter prawny...*, s. 36; innymi słowy, gwarancję bankową należy traktować jako pozakodeksową umowę nazwaną, uregulowaną w prawie bankowym – wyrok SN z dnia 20 grudnia 1996 r., sygn. akt I CKU 30/96.

²² Przepisami, do których odnosi się zacytowany powyżej fragment, są przede wszystkim przepisy dotyczące czynności prawnych (umów).

²³ Przepisami, do których odnosi się zacytowany powyżej fragment, są przede wszystkim przepisy dotyczące czynności prawnych (umów).

²⁴ G. Tracz, *Umowa...*, s. 108 i nast.

²⁵ If the parties intend to create the security by contract, the creditor is regarded as accepting an offer of

Podkreślić trzeba, iż przyjęcie jednego z omawianych poglądów wiąże się z określonymi skutkami związanymi ze stosowaniem tej instytucji prawa bankowego w obrocie gospodarczym. Prawo cywilne inaczej bowiem traktuje czynności jednostronne i dwustronne²⁶. Inny jest również sposób powstania stosunku prawnego łączącego bank z beneficjentem gwarancji.

W przypadku zakwalifikowania gwarancji jako czynności jednostronnej do powstawania stosunku dochodzi w chwili, w której oświadczenie banku o jej udzieleniu doszło do beneficjenta w ten sposób, że mógł się z nim zapoznać (vide art. 61 k.c.). Natomiast jeśli przyjmujemy założenie o umownym charakterze gwarancji, powstanie stosunku gwarancyjnego uzależnione jest od zawarcia umowy w jednym z trybów przewidzianych przez Kodeks cywilny, np. w trybie ofertowym, w drodze rokowań bądź przetargu²⁷.

Ze sposobem powstania stosunku prawnego związany jest również problem ustalenia momentu jego powstania, czyli inaczej moment zaciągnięcia zobowiązania. Założenie o umownym charakterze gwarancji bankowej prowadzi bowiem do sytuacji, w której od momentu wystawienia dokumentu gwarancji (złożenia oferty) do momentu jego przyjęcia nie istnieje stosunek prawny pomiędzy stronami²⁸.

Charakter prawny gwarancji ma wpływ również na konsekwencje związane z ogłoszeniem upadłości banku-gwaranta przed zgłoszeniem przez beneficjenta roszczenia wynikającego z gwarancji. Konsekwencją przyjęcia koncepcji umownego charakteru gwarancji bankowej jest możliwość dochodzenia – w postępowaniu upadłościowym przez beneficjenta – roszczenia wynikającego z gwarancji bankowej jedynie w przypadku, gdy oświadczenie o przyjęciu oferty zostało złożone upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości²⁹ (vide art. 97 ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze). Natomiast przy założeniu o jednostronnym charakterze gwarancji takowy problem nie występuje, ponieważ gwarant staje się wierzycielem w rozumieniu prawa upadłościowego i naprawczego niezależnie od tego, czy zgłosił swoje roszczenie wynikające z gwarancji, czy nie.

Podnosi się również, że odmienne są skutki dokonania jednostronnej czynności prawnej, a inne zawarcia umowy przez osobę działającą bez pełnomocnictwa bądź z przekroczeniem jego zakresu³⁰. W przypadku umowy gwarancji bankowej istnieje możliwość potwierdzenia gwarancji udzielonej przez pełnomocnika banku z przekroczeniem granic jego umocowania (vide art. 103 par. 2 k.c.)³¹ – brak potwierdzenia skutkuje nieważnością czynności (art. 104 k.c.)³². Nadto umożliwia ona beneficjentowi ocenę, czy gwarancja czyni zadość ustaleniom ze stosunku podstawowego, co jest o tyle istotne, o ile udziele-

---

security as soon as the offer reaches the creditor, unless the offer requires express acceptance, or the creditor without undue delay rejects it or reserves time for consideration.

²⁶ Ponadto do oświadczeń woli składanych w ramach jednostronnych czynności prawnych mają zastosowanie inne reguły wykładni niż do oświadczeń składanych w umowach – patrz również: T. Spyra, *Charakter prawny gwarancji bankowej*, ABC nr 70396.

²⁷ Ibidem.

²⁸ J. Kondek, *Jednostronny...*, s. 28 i nast.

²⁹ Ibidem.

³⁰ T. Spyra, *Charakter prawny...*

³¹ R. Blicharz, *Charakter prawny umowy gwarancji bankowej*, „Prawo Papierów Wartościowych” 2000, nr 11, s. 32.

³² J. Pisuliński, [w:] M. Bączyk, E. Fojcik-Mastalska, L. Góral, J. Pisuliński, W. Pyziół, *Prawo Bankowe...*, s. 333; G. Tracz, *Umowa...*, s. 108 i nast.

nie gwarancji stanowi warunek zawieszający w stosunku podstawowym – pozwala to na uniknięcie sporów co do tego, czy warunek się ziścił (*vide* art. 103 i 104 k.c.)³³.

Z kolei akceptacja poglądu, wedle którego źródłem stosunku prawnego gwarancji bankowej jest jednostronna czynność banku, prowadzi do dalej idącej ochrony interesów banku kosztem beneficjenta gwarancji³⁴. Uznanie gwarancji bankowej jako jednostronnej czynności prawnej banku prowadziłoby bowiem do sytuacji, w której bank-gwarant mógłby łatwiej zwolnić się od skutków swojej czynności bez ponoszenia ryzyka. Przykład może stanowić sytuacja, kiedy w imieniu banku działa pełnomocnik, który przekroczy swoje uprawnienia (tzw. *falsus procurator* *vide* art. 104 k.c.).

Mając na uwadze powyższe rozbieżne argumenty doktryny, dokonanie rozstrzygnięcia przedstawionego problemu jest zadaniem trudnym. Brak jest bowiem w obu poglądach argumentów o charakterze decydującym, które przemawiałyby za jedną z koncepcji charakteru prawnego gwarancji.

Niemniej jednak należy zwrócić uwagę na pewne fakty dotyczące koncepcji umownego charakteru, które poddają w wątpliwość dominującą rolę tego założenia w doktrynie. Nieprzekonujące są bowiem argumenty doktryny w postaci art. 86a i art. 181 prawa bankowego, które traktują gwarancję bankową jako umowę³⁵. Użyte w przedmiotowych przepisach sformułowania typu „umowy” czy „do umów” mają charakter ogólny i ich użycie jest raczej błędem redakcyjnym aniżeli celowym działaniem ustawodawcy, zwłaszcza że odnoszą się one do szeregu innych czynności prawnych banku zawieranych w formie umowy.

Zakwestionować należy również pogląd, że do gwarancji bankowej stosuje się przepisy dotyczące poręczenia, w myśl dyspozycji art. 81 ust. 2 pr. bank.³⁶ – „udzielenie i potwierdzenie gwarancji bankowej następuje na piśmie pod rygorem nieważności”. Pogląd ten oparty jest na wnioskowaniu z analogii, które jest dopuszczalne jedynie w przypadku luki ustawowej, zaś w niniejszej sytuacji luka taka nie istnieje, ponieważ art. 81 ust. 2 prawa bankowego w sposób zupełny reguluje kwestię formy gwarancji bankowej. Właściwa interpretacja tego przepisu – o czym była mowa powyżej – wskazuje jedynie, że oświadczenie woli banku powinno być złożone na piśmie. W konsekwencji zakwestionowanie powyższego poglądu doktryny prowadzi do wniosku, iż wbrew istniejącym poglądom art. 81 ust. 2 prawa bankowego wymusza, aby cała czynność prawna gwarancji bankowej – a nie tylko oświadczenie woli banku – została dokonana w formie pisemnej pod rygorem nieważności³⁷. Udzielenie gwarancji bankowej nie jest bowiem tożsame ze złożeniem oferty zawarcia umowy gwarancji bankowej. Brak udzielenia i potwierdzenia

³³ Patrz: R. Trzaskowski, *Poręczenia...*, s. 37-38 za G. Tracz, *Umowa...*, s. 109-112.

³⁴ G. Tracz, *Umowa...*, s. 112 – J. Pisuliński zajmuje stanowisko przeciwne, stwierdzając, że nie wydają się zasadne podnoszone niekiedy zastrzeżenia, że taka kwalifikacja udzielenia przez bank gwarancji prowadziłaby do daleko idącej ochrony interesów banku kosztem beneficjenta i naruszałaby zasadę zamkniętego katalogu jednostronnych czynności prawnych zobowiązujących – J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 40 i nast.

³⁵ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 1996, s. 267; T. Spyra, [w:] F. Zoll (red.), *Prawo...*, s. 767.

³⁶ J. Pisuliński, G. Tracz, *Zabezpieczenie wiarygodności umownych w obrocie gospodarczym*, [w:] *System prawa handlowego*, t. 5: *Prawo umów handlowych*, s. 249-250; podobnie B. Smykla, *Prawo...*, s. 340.

³⁷ J. Kondek, *Jednostronny...*, s. 28 i nast.

gwarancji bankowej na piśmie prowadzi do nieważności udzielonych gwarancji bankowych oraz nienależności świadczeń wypłaconych w ramach gwarancji bankowych³⁸.

W przypadku umownego charakteru gwarancji bankowej ma miejsce również problem wskazania momentu i sposobu przyjęcia oferty gwarancji bankowej – zakładając, że wystawienie dokumentu gwarancji bankowej jest jedynie ofertą zawarcia umowy. W doktrynie panuje pogląd o braku możliwości przyjęcia oferty w sposób milczący³⁹. Milczenia nie można poczytywać za zgodę. Przyjęcie oferty musi następować w sposób czynny (choć może nastąpić w sposób dorozumiany). Sytuacje, w których przyjęcie oferty może nastąpić w sposób bierny, są wyjątkami, których nie można traktować rozszerzająco, i wynikać będą bądź z mocy przepisu (np. z art. 68² k.c.), bądź z wcześniejszego porozumienia stron⁴⁰.

Z uwagi na powyższe, autor przychyliła się do stanowiska doktryny popierającego pogląd o jednostronnym charakterze gwarancji bankowej. Słuszne jest bowiem założenie, że oświadczenie banku złożone wedle treści art. 81 ust. 1 jest czynnością jednostronną. Przedmiotowy przepis pr. bankowego milczy w temacie konieczności złożenia jakiegokolwiek oświadczenia woli przez beneficjenta gwarancji. Podnosi się bowiem, iż przyjęcie stanowiska konkurencyjnego zmusza do przyjęcia założenia, że gwarancja bankowa zostaje zawarta, gdy wystąpią już warunki wypłaty i dojdzie do złożenia przez beneficjenta gwarancji oświadczenia o zawarciu umowy⁴¹. Praktyka obrotu wskazuje, że takowe oświadczenie jest składane niezwykle rzadko i zazwyczaj nie ma ono charakteru oświadczenia woli oraz nie jest składane w odpowiedniej formie⁴².

PROBLEM ABSTRAKCYJNOŚCI GWARANCJI BANKOWEJ W PRAWIE POLSKIM

Zagadnienie dotyczące charakteru gwarancji bankowej jako czynności prawnej, tj. kwestia kauzalności bądź abstrakcyjności gwarancji bankowej, jest kolejnym istotnym problemem wywołującym spory wśród doktryny. Wynika to poniekąd z faktu, iż sama zasada kauzalności jest przedmiotem sporu w doktrynie prawa cywilnego. Część autorów uważa, że zasada kauzalności jest przeżytkiem epoki gospodarki uspołecznionej, której celem było kontrolowanie działalności jednostek gospodarki uspołecznionej⁴³. Wskazuje się również, że nauka o kauzie nic nie wyjaśnia, wprowadza jedynie niepotrzebne zamieszanie⁴⁴. Stąd część doktryny wysuwa postulat, aby obowiązywało generalne domniemanie kauzalności,

³⁸ T. Spyra, [w:] F. Zoll (red.), *Prawo...*, s. 767 i 773.

³⁹ Tak – T. Spyra, [w:] F. Zoll (red.), *Prawo...*, s. 772; inaczej A. Koch, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa...*, s. 622, wedle którego dopuszczalne jest milczące przyjęcie oferty przez beneficjenta. Niemniej taka sytuacja – choć dopuszczalna *in concreto* – jest jednak wyjątkiem od zasady ogólnej. Tym samym założenie, że milczenie beneficjenta gwarancji będzie oznaczać złożenie oświadczenia woli o przyjęciu oferty zawarcia umowy gwarancji bankowej, jest błędne.

⁴⁰ Por. szerzej J.M. Kondek, *Czy milczenie oznacza zgodę? Próba analizy cywilnoprawnej*, „*Studia Iuridica*” 2008, nr 49, s. 79-96.

⁴¹ J. Kondek, *Jednostronny...*, s. 28 i nast.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania...*, s. 249.

⁴⁴ E. Drozd, *Przeniesienie własności nieruchomości*, Warszawa – Kraków 1973, s. 104-107.

nie zaś bezwzględna zasada⁴⁵. Pozostała część doktryny opowiada się za tradycyjnym ujęciem zasady kauzalności⁴⁶.

W literaturze przedmiotu jako czynności przysparzające kwalifikuje się czynności prawne kauzalne lub też abstrakcyjne⁴⁷. Jako czynności kauzalne określa się czynności prawne przysparzające, których ważność zależy od istnienia tzw. *cause*, natomiast jako abstrakcyjne – czynności prawne przysparzające, których ważność nie zależy od istnienia ważnej *cause*⁴⁸. Oznacza to, że strony nie mogą swobodnie kreować abstrakcyjnych czynności prawnych, jeżeli nie upoważnia ich do tego ustawa⁴⁹.

Doktryna prawa bankowego wyróżnia generalnie dwa ujęcia gwarancji bankowej: czynność abstrakcyjną lub kauzalną. Przy czym pogląd o abstrakcyjności gwarancji ma charakter dominujący w doktrynie⁵⁰.

Na marginesie warto zaznaczyć, iż występuje również stanowisko pośrednie wyrażające pogląd, wedle którego umowa gwarancji może rodzić zobowiązanie abstrakcyjne, jak również kauzalne, o czym w konkretnym przypadku decyduje wola stron wyrażona w treści umowy gwarancji. Możliwość taka istnieje, jeżeli powstanie zobowiązania gwaranta zostanie uzależnione od wystąpienia określonych warunków, które zwiążą to zobowiązanie ze stosunkiem podstawowym, tym samym dając możliwość gwarantowi podnoszenia zarzutów ze stosunku podstawowego. Najczęściej warunkiem takim jest klauzula rzeczywistego nieziszczenia się rezultatu⁵¹.

Przyczynę występowania tak skrajnych rozbieżności co do charakteru gwarancji bankowej należy upatrywać w nieprecyzyjnej redakcji przepisów gwarancji bankowej, poczynawszy od ustawy Prawo bankowe z 1989 roku, a kończąc na obecnie obowiązującej ustawie Prawo bankowe. Owo nieprecyzyjne lub też może dwuznaczne sformułowanie w kontekście abstrakcyjności gwarancji bankowej jest widoczne w art. 81 prawa bankowego. W swej treści wskazuje on bowiem, że obowiązek zapłaty gwarancji uzależniony jest od spełnienia przez beneficjenta jedynie przesłanek formalnych – „(...) po spełnieniu przez podmiot uprawniony (beneficjenta gwarancji) określonych warunków zapłaty (...)” – wskazanych w treści gwarancji. Tak sformułowany przepis prowadzi do wniosku, że zobowiązanie banku wynikające z udzielonej gwarancji nie jest uzależnione od istnienia stosunku prawnego łączącego zleceniodawcę gwarancji z beneficjentem gwarancji, nie występuje bowiem *causa cavendi*, zatem zobowiązanie to można uznać za abstrakcyjne⁵².

⁴⁵ M. Safjan, *Umowy związane z obrotem gospodarczym jako najważniejsza kategoria czynności handlowych*, PPH 1998, nr 2, s. 6; podobnie K. Zaradkiewicz, *Numerus apertus abstrakcyjnych czynności prawnych w polskim prawie cywilnym?*, KPP 1992, nr 2, s. 295.

⁴⁶ A. Szpunar, *Glosa do uchwały SN z dnia 16 kwietnia 1993 r.*, III CZp 16/93, PiP 1993, s. 110.

⁴⁷ Por. W. Czachórski, *Czynności prawne przyczynowe i oderwane w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 1952.

⁴⁸ F. Zoll E. (red.), *Prawo bankowe...*; J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, s. 253.

⁴⁹ W. Srokosz, *Charakter prawny gwarancji bankowej*, PPH 2000, nr 2, s. 41.

⁵⁰ T. Spyra, *Charakter prawny...*

⁵¹ G. Tracz, *Umowa...*, s. 253 i 263.

⁵² J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 40 i nast.

Prezentowany w doktrynie⁵³ pogląd o abstrakcyjności gwarancji bankowej (bez względu na to, czy zawiera klauzulę „na pierwsze żądanie”) opiera się na założeniu, że gwarancja jest niezależna od leżących u podstaw udzielenia przez bank gwarancji stosunków prawnych łączących bank ze zleceniodawcą gwarancji (stosunek pokrycia) i zleceniodawcy z beneficjentem (stosunek waluty)⁵⁴. Uzasadnieniem abstrakcyjności jest tu odrzucenie obowiązywania zasady kauzalności czynności prawnych w prawie polskim, bądź zakwalifikowanie czynności udzielenia gwarancji jako przyjęcia przekazu⁵⁵. S. Rudnicki podnosi np., iż zobowiązanie gwaranta jest oderwane od innego stosunku prawnego⁵⁶. Z kolei F. Zacharasiewicz wskazuje, że każda prawidłowo sformułowana gwarancja bankowa, która jest realizowana „na pierwsze żądanie”, jest niezależna od kontraktu podstawowego i ma charakter abstrakcyjny⁵⁷.

Zwolennicy tego poglądu wskazują również, iż powołanie do życia abstrakcyjnych gwarancji mieści się w określonych w art. 353¹ k.c. granicach zasady umów⁵⁸. Przedstawione powyżej poglądy dotyczące abstrakcyjnego charakteru zobowiązania gwaranta wypowiediane są w ramach oceny umowy gwarancji zawieranej przez każdy podmiot⁵⁹, albo też w odniesieniu tylko do gwarancji bankowej⁶⁰. Podnosi się również, iż abstrakcyjny charakter gwarancji jest jej immanentną cechą, która wynika z samej natury gwarancji bankowej⁶¹.

Konsekwencją przyjęcia abstrakcyjnego charakteru gwarancji jest możliwość podnoszenia przed gwaranta wobec beneficjenta jedynie zarzutów opartych na stosunku zapłaty oraz nadużycia gwarancji. Wynika to z faktu, że umowa gwarancji jest niezależna zarówno od stosunków wewnętrznych gwaranta z dłużnikiem (stosunku pokrycia), jak i stosunku dłużnika głównego z wierzycielem, tj. stosunku waluty⁶². Nadto gwarant nie może się bronić przed żądaniem zapłaty sumy gwarancyjnej zarzutami wynikającymi ze stosunku podstawowego łączącego beneficjenta gwarancji ze zleceniodawcą gwarancji⁶³.

⁵³ R. Blicharz, *Charakter prawny...*, 34 i nast.; S. Czarnecki, *Charakter prawny gwarancji bankowej „na pierwsze żądanie”*, cz. I, PB 2005, nr 2, s. 67 i nast., cz. II, PB 2005, nr 3, s. 77 i nast.

⁵⁴ Pogląd ten – po pewnych wahaniach – przyjęty został również w orzecznictwie, vide uchwała 7 sędziów SN z 16 kwietnia 1993 r., sygn. akt III CZP 16/93, OSNCP 1993, nr 10, poz. 166 oraz uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 1995 r., sygn. akt III CZP 166/94.

⁵⁵ J. Pisuliński, [w:] E. Fojcik-Mastalska (red.), *Prawo bankowe...*, s. 281; M. Olechowski, *Charakter prawny gwarancji bankowej*, PiP 1997, s. 72 i nst. – odnośnie do gwarancji bankowych „na pierwsze żądanie”; G. Tracz, *Umowa...*, s. 150.

⁵⁶ S. Rudnicki, *Zabezpieczenia majątkowe...*, s. 57.

⁵⁷ M. Sośniak, F. Zacharasiewicz, *Import kompletnych obiektów przemysłowych*, Warszawa 1977, s. 143.

⁵⁸ M. Pyziak-Szafnicka, *Gwarancja...*, s. 23-24; S. Rudnicki, *Zabezpieczenia majątkowe...*, s. 57; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania...*, s. 249.

⁵⁹ M. Pyziak-Szafnicka, *Gwarancja...*, s. 23-24; S. Rudnicki, *Zabezpieczenia majątkowe...*, s. 57; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania...*, s. 249.

⁶⁰ M. Bączyk, *Glosa do wyroku SN z 16 marca 1994 r.*, Pr. Bank. 1994, nr 4, s. 71; M. Sośniak, F. Zacharasiewicz, *Import...*, s. 143; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania...*, s. 249.

⁶¹ R. Trzaskowski, *Właściwość (natura) zobowiązaniowego stosunku prawnego jako ograniczenie zasady swobody kształtowania treści umów*, KPP 20, s. 380-381.

⁶² M. Pyziak-Szafnicka, *Gwarancja...*, s. 17-22; G. Tracz, *Umowa...*, s. 136-137; uchwała SN 7 sędziów SN z 16 kwietnia 1993 r., OSNC 1993, nr 10, poz. 166; uchwała pełnego składu Izby Cywilnej SN

^z dnia 28 kwietnia 1995 r., sygn. akt III CZP 166/94.

⁶³ Uchwała SN 7 sędziów SN z 16 kwietnia 1993 r., OSNC 1993, nr 10, poz. 166.

Jednocześnie na marginesie należy wskazać, iż w przypadku tezy oparcia gwarancji na konstrukcji przekazu przekaz, co do zasady, ma charakter abstrakcyjny – wyjątkiem od tej reguły mogą być tylko postanowienia zawarte w umowie przekazu, które tę abstrakcyjność wyłączają. Na przykład do grupy takich postanowień zaliczyć można proste wskazanie stosunku waluty lub pokrycia, lecz tylko wtedy, gdy z treści przyjęcia przekazu (listu gwarancyjnego) wynika, że strony wskazały któryś z tych stosunków po to, aby następnie móc podnieść z niego zarzuty⁶⁴.

Z kolei prezentowany pogląd o domniemaniu kauzalności gwarancji bankowej został sformułowany na gruncie art. 391 k.c.⁶⁵ Opiera się on na przyjętej zasadzie kauzalności czynności prawnych przysparzających, wedle której strony stosunku prawnego nie mogą tworzyć abstrakcyjnych czynności prawnych, jeżeli nie wynika to wprost z upoważnienia znajdującego się w ustawie, bądź zakwalifikowania gwarancji bankowej jako szczególnego przypadku umowy o świadczenie przez osobę trzecią (*vide* art. 391 k.c.)⁶⁶.

Wskazuje się, że zaletą tej koncepcji jest jej elastyczność – pozwala ona bowiem stronom na konstruowanie zobowiązania niezależnego od istnienia *causae*, a jednocześnie jest zgodna z cywilistycznym założeniem o kauzalności czynności przysparzających. Nadto przedstawiona koncepcja uwzględnia okoliczność, która znajduje także potwierdzenie w praktyce wskazywania w treści gwarancji na zabezpieczoną przez nią wierzytelność, iż bez tej wierzytelności kreowanie zobowiązania gwaranta pozbawione byłoby gospodarczej i prawnej podstawy⁶⁷.

Jako uzasadnienie tego poglądu wskazuje się, iż regulacja prawa bankowego nie stwarza wystarczającej podstawy do określenia kauzalnego lub abstrakcyjnego charakteru prawnego gwarancji bankowej – powstanie oraz istnienie zabezpieczonej wierzytelności nie jest obojętne w świetle obydwu przeciwstawnych koncepcji⁶⁸. Zwolennicy zarówno kauzalnego, jak i abstrakcyjnego charakteru gwarancji bankowej dopuszczają bowiem powoływanie się przez gwaranta na zarzut niepewnienia lub wygaśnięcia zabezpieczonej wierzytelności (w pierwszym wypadku ze względu na nieistnienie *causae* zobowiązania z gwarancji, w drugim ze względu na nadużycie prawa przez beneficjenta gwarancji)⁶⁹.

Tym niemniej zwolennicy kauzalności gwarancji bankowej nie są do końca zgodni co do tego, czym jest i gdzie leży *causa* przysporzenia w wypadku gwarancji bankowej. Jedni widzą ją w stosunku prawnym zabezpieczonym gwarancją – *causa cavendi*, inni w stosunku prawnym zlecenia udzielenia gwarancji – *causa solvendi*⁷⁰.

⁶⁴ W. Srokosz, *Charakter prawny...*, s. 41.

⁶⁵ M. Król, *Charakter prawny, rodzaje i funkcje gwarancji bankowych*, Pr. Spółek 1997, nr 4, s. 33.

⁶⁶ Umowa gwarancji bankowej jako postać o świadczenie przez osobę trzecią (art. 391 k.c.), M. Bączyk (red.), *Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Leopolda Steckiego*, Toruń 1997, s. 433 i n.; A. Szpunar, *Glosa do uchwały SN...*, s. 110.

⁶⁷ Patrz: R. Trzaskowski, *Poręczenia...*, s. 169.

⁶⁸ A. Koch, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa...*, s. 503-506.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 503-506.

⁷⁰ A. Koch, *Umowa gwarancji bankowej*, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2011, s. 433; G. Tracz, *Umowa...*, s. 159; J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 42. W literaturze przedmiotu prezentowany jest także pogląd, wedle którego gwarancja bankowa jest udzielana na podstawie *solvendi causae*, która wynika z zawartej przez bank umowy ze zleceniodawcą gwarancji – zob. G. Tracz, *Umowa gwarancji...*, s. 165.

Część doktryny ogranicza tezę o kauzalności gwarancji jedynie do gwarancji niezawierających klauzuli „na pierwsze żądanie”⁷¹ – zbliżony pogląd wyrażono w orzecznictwie Sądu Najwyższego⁷².

Tym niemniej panuje przekonanie, iż w związku z faktem, że celem gwarancji bankowej jest eliminacja ryzyka beneficjenta, a więc zabezpieczenie określonej transakcji, stąd *causae* gwarancji bankowej należy upatrywać w *causa cavendi*⁷³.

Niezależnie od powyższego, konsekwencją przyjęcia kauzalnego charakteru gwarancji bankowej jest brak odpowiedzialności gwaranta w sytuacjach, gdy:

- gwarantowana wierzytelność nie powstała lub zobowiązanie zostało dotknięte bezwzględną nieważnością,
- gwarantowana umowa uległa rozwiązaniu przez same strony,
- gwarantowane zobowiązanie zostało wykonane przez dłużnika w całości, z winy beneficjenta gwarantowane zobowiązanie nie zostało wykonane,
- dłużnik gwarantowanego zobowiązania skutecznie uchylił się od skutków prawnych swego oświadczenia woli⁷⁴. Z uwagi na powyższe gwarantowi mogą przysługiwać następujące zarzuty, tj.:

- kwestionujące ważność umowy gwarancyjnej,
- zarzut potrącenia przez gwaranta wierzytelności przysługującej mu wobec beneficjenta,
- zarzut nadużycia prawa⁷⁵.

Przy czym zarzuty mogą wynikać wprost z treści umowy gwarancyjnej (np. zgłoszenie zapłaty po upływie terminu gwarancji, żądanie zapłaty długu nieobjętego gwarancją lub ponad sumę gwarantowaną) lub ze stosunku podstawowego⁷⁶.

Niezależnie od powyższego nauka prawa wskazuje, iż ujęcie gwarancji bankowej jako zobowiązania kauzalnego nie uwzględnia jej najważniejszej, wymaganej przez obrót i decydującej o atrakcyjności tej formy zabezpieczenia funkcji, a mianowicie zabezpieczenia wszelkich nietypowych sytuacji, nie tylko zdolności płatniczej zleceniodawcy (dłużnika), a więc eliminacji ryzyka beneficjenta gwarancji⁷⁷. Innymi słowy, przyjęcie gwarancji jako

⁷¹ R. Blicharz, *Charakter prawny...*, s. 35.

⁷² Uzasadnienie do uchwały SN 7 sędziów z dnia 16 kwietnia 1993 r., sygn. akt: III CZP 16/93, OSNC 1993, nr 10, poz. 166.

⁷³ Patrz: zwłaszcza A. Szpunar, *Zabezpieczenia...*, s. 151-172 i zawartą tam krytykę dominującego w nauce i orzecznictwie poglądu oraz E. Niezbiecka, [w:] E. Niezbiecka, A. Jakubecki, J. Mojak, *Prawne zabezpieczenie...*, s. 142-146.

⁷⁴ Por. J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 37 i nast.; A. Szpunar, *Zabezpieczenia...*, s. 171; E. Niezbiecka, *Prawne zabezpieczenie...*, s. 73; C. Żuławska, *Gwarancja bankowa. Uwagi o funkcji i konstrukcji*, [w:] *Studia z prawa gospodarczego i handlowego*, Kraków 1996, s. 550.

⁷⁵ S. Czarnecki, *Charakter prawny gwarancji bankowej „na pierwsze żądanie”*, „Prawo Bankowe” 2005, nr 3, s. 80 i nast. – możliwość zgłoszenia przez bank zarzutu nadużycia prawa (w razie żądania wykonania gwarancji) istnieje w sytuacji, gdy byłoby to niezgodne z jej celem (np. w przypadku wadliwości stosunku waluty). Brak możliwości stwierdzenia nadużycia prawa (celu gwarancji), nawet jeżeli zabezpieczone przez gwarancję bankową zobowiązanie nie powstało lub wygasło, jego negatywne konsekwencje poniesie zleceniodawca gwarancji, który będzie musiał zwrócić bankowi poniesiony wydatek w celu wykonania gwarancji.

⁷⁶ Por. J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 37 i nast.; A. Szpunar, *Zabezpieczenia...*, s. 171; E. Niezbiecka, [w:] E. Niezbiecka, A. Jakubecki, J. Mojak, *Prawne zabezpieczenie...*, s. 73; C. Żuławska, *Gwarancja bankowa*, [w:] *Studia...*, s. 550.

⁷⁷ Patrz: W. Srokosz, *Charakter prawny...*, s. 41.

czynności kauzalnej dopuszcza podnoszenie przez bank wobec beneficjenta gwarancji zarzutu, że zabezpieczone zobowiązanie nie istnieje⁷⁸.

W literaturze przedmiotu podnosi się, iż taka interpretacja przepisów oraz rozumienie gwarancji wypełnia wówczas lukę pomiędzy kauzalnym a akcesoryjnym poręczeniem cywilnym i abstrakcyjnym awalem udzielonym przez bank. Z kolei w sytuacji kiedy zlecniodawcą gwarancji nie będzie inny bank, a także nie dojdzie do zmywy zlecniodawcy z beneficjentem, w celu wyłudzenia świadczenia gwarancyjnego, pogląd o kauzalności gwarancji bankowej „na pierwsze żądanie” wydaje się znajdować swoje uzasadnienie przede wszystkim w potrzebie ochrony interesu zlecniodawcy gwarancji, jako częstokroć najsłabszego ogniwa w trójstronnym układzie stosunków prawnych towarzyszących jej wystawieniu. W pozostałych zaś przypadkach – potrzebą ochrony interesu gwaranta⁷⁹.

Powyżej zaprezentowana analiza poglądów doktryny i orzecznictwa przemawia na rzecz abstrakcyjnego charakteru gwarancji bankowej. Za ww. poglądem przemawia obowiązująca w prawie polskim zasada kauzalności czynności prawnych⁸⁰.

Jednocześnie wskazuje się, że oparcie zasady kauzalności gwarancji bankowej na art. 391 k.c. ogranicza ją tylko do tych umów gwarancji, które jednocześnie mieszczą się w ramach umowy o świadczenie przez osobę trzecią. Natomiast każda inna umowa gwarancji bankowej wychodząca poza ramy konstrukcyjne umowy z art. 391 k.c. zbliża ją do zobowiązania abstrakcyjnego⁸¹.

Co więcej, niewątpliwy jest fakt, iż ustawodawca świadom był istnienia omawianych w przedmiotowej pracy kontrowersji co do charakteru prawnego gwarancji bankowej. Dlatego wprowadził do ustawy dwa nowe przepisy, tj. art. 82 ust. 1 i art. 87 ust. 2 wskazujące na niezależność zobowiązania banku od istnienia zabezpieczonego gwarancją stosunku prawnego. W szczególności z art. 87 ust. 2 prawa bankowego wynika, że bank jest zobowiązany do zapłaty sumy gwarancyjnej, nawet gdyby zabezpieczone gwarancją zobowiązanie wygasło. Podstawową przyczyną wygaśnięcia zobowiązania jest zaś wykonanie zobowiązania przez dłużnika. Tym samym nasuwa się wniosek, że beneficjent gwarancji może w zasadzie żądać od banku zapłaty, mimo że cel gwarancji nie istnieje⁸².

Jednocześnie podkreślenia wymaga fakt, że z przyjęciem jednego z reprezentowanych poglądów na temat abstrakcyjności gwarancji związane są daleko idące konsekwencje prawne. Powszechnie uważa się, że opowiedzenie się za kazualnym charakterem zobowiązania gwaranta sprawia, że gwarant może odmówić beneficjentowi gwarancji zapłaty sumy gwarancyjnej w przypadku, gdy przyczyna prawna (causa) jego zobowiązania była

⁷⁸ J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 37 i nast.

⁷⁹ Patrz: S. Czarnecki, *Charakter prawny...*, s. 80 i nast.

⁸⁰ E. Drozd, *Przeniesienie własności nieruchomości*, Warszawa – Kraków 1974, s. 104-107; G. Tracz, *Umowa...*, s. 150; M. Safjan, *Umowy związane z obrotem gospodarczym jako najważniejsza kategoria czynności handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1998, nr 2, s. 6 i nast.; K. Zaradkiewicz, *Numerus apertus abstrakcyjnych czynności prawnych w polskim prawie cywilnym*, KPP 1999, s. 295.

⁸¹ G. Tracz, *Gwarancja bankowa – zobowiązanie kauzalne czy abstrakcyjne?*, Prawo Bankowe 1994, nr 2, s. 73; K. Farys, *Obligacje niezabezpieczone, zabezpieczone całkowicie, zabezpieczone częściowo*, „Radca Prawny” 1997, nr 4, s. 46.

⁸² J. Pisuliński, *Niektóre zagadnienia...*, s. 37 i nast.

nieważna bądź nie zaistniała. Możliwość taka nie przysługuje natomiast gwarantowi przy przyjęciu, że gwarancja stanowi zobowiązanie abstrakcyjne.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowane powyżej poglądy zarówno doktryny, jak i orzecznictwa, dotyczące charakteru gwarancji bankowej, wyraźnie wskazują na istniejące głębokie różnice w interpretacji charakteru gwarancji bankowej w prawie polskim. Trzeba przy tym podkreślić, że *de facto* każda ze stron ma po części rację w podnoszonych przez siebie poglądach na temat charakteru gwarancji bankowej. Przyczyną tego stanu rzeczy, według autora, jest przede wszystkim nieprecyzyjna redakcja art. 81 ust. 1 ustawy Prawo bankowe oraz innych przepisów tej ustawy odwołujących się do gwarancji bankowej. Zwłaszcza często stosowane przez ustawodawcę w przepisach – odnoszących się do gwarancji bankowej, jak i szeregu innych czynności prawnych banku zawieranych w formie umowy – sformułowania typu „umowy” czy „do umów” utrudniają ustalenie charakteru gwarancji bankowej. Adresat normy nie wie bowiem, czy te sformułowania mają charakter ogólny i ich użycie jest raczej błędem redakcyjnym aniżeli celowym działaniem ustawodawcy, czy też zamierzonym działaniem mającym podkreślić umowny charakter gwarancji.

Prezentowany stan rzeczy doprowadził do sytuacji, w której sama nauka i judykatura niejako „wyręczyły” ustawodawcę i podjęły się ustalenia charakteru prawnego gwarancji bankowej. W konsekwencji gwarancja funkcjonuje w ramach wzorca ukształtowanego empirycznie pod wpływem doświadczeń praktyki, a nie przemyślanego działania prawodawcy. W ocenie autora takie działanie jest co najmniej niedbalstwem ze strony ustawodawcy, pozwalając, aby doktryna i orzecznictwo same kształtowały niedopracowane przepisy prawne.

De lege ferenda uzasadniony wydaje się więc postulat wyeliminowania przez ustawodawcę nieścisłości redakcyjnych związanych z gwarancją bankową, a w szczególności doprecyzowanie przepisów art. 80 i 81 prawa bankowego, w ten sposób, że zostanie wyraźnie wskazane, czy gwarancja jest umową, czy też jednostronną czynnością banku.

Bibliografia

Literatura:

- Andrzejuk B., Heropolitańska I., *Gwarancje bankowe i ubezpieczeniowe*, Warszawa 2007.
Blicharz R., *Charakter prawny umowy gwarancji bankowej*, PPW 2000, nr 11.
Bączyk M. (red.), *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Leopolda Steckiego*, Toruń 1997.
Czachórski W., *Czynności prawne przyczynowe i oderwane w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 1952.
Czarnecki S., *Charakter prawny gwarancji bankowej „na pierwsze żądanie”*, cz. I, PB 2005, nr 2, cz. II, PB 2005, nr 3.
Drozd E., *Przeniesienie własności nieruchomości*, Warszawa – Kraków 1974.
Farys K., *Obligacje niezabezpieczone, zabezpieczone całkowicie, zabezpieczone częściowo*, „Radca Prawny” 1997, nr 4.

- Koch A., *Umowa gwarancji bankowej*, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2011.
- Koch A., [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2004.
- Kondek M., *Jednostronny czy umowny charakter gwarancji bankowej?*, PPH 2012.
- Kondek J.M., *Czy milczenie oznacza zgodę? Próba analizy cywilnoprawnej*, „*Studia Iuridica*” 2008, nr 49.
- Koziński M.H., *Gwarancje bankowe w międzynarodowym obrocie handlowym*, PIHZ 1983.
- Król M., *Charakter prawny, rodzaje i funkcje gwarancji bankowych*, „*Prawo Spółek*” 1997, nr 4.
- Niezbicka E., [w:] E. Niezbicka, A. Jakubecki, J. Mojak, *Prawne zabezpieczenie wierzytelności bankowych*, Kraków 2000.
- Olechowski M., *Charakter prawny gwarancji bankowej*, PiP 1997.
- Pisuliński J., *Niektóre zagadnienia związane z gwarancją bankową*, „*Prawo Bankowe*” 1998, nr 4.
- Pisuliński J., *Charakter prawny gwarancji bankowej*, „*Monitor Podatkowy*” 1994, nr 2.
- Pisuliński J., [w:] M. Bączyk, E. Fojcik-Mastalska, L. Góral, J. Pisuliński, W. Pyziół, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2007.
- Pisuliński J., Tracz G., *Zabezpieczenie wierzytelności umownych w obrocie gospodarczym*, [w:] S. Włodyka (red.), *System prawa handlowego*, t. 5: *Prawo umów handlowych*, Warszawa 2014.
- Pyziak-Szafnicka M., *Gwarancja autonomiczna*, „*Przegląd Prawa Handlowego*” 1994, nr 2.
- Pyziół W., *Umowa gwarancji bankowej*, [w:] *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, Kraków 1994.
- Radwański Z., [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 1996.
- Radwański Z., [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań*, Warszawa 2004.
- Rudnicki S., *Zabezpieczenia majątkowe wierzytelności pieniężnych*, Zielona Góra 1992.
- Safjan M., *Umowy związane z obrotem gospodarczym jako najważniejsza kategoria czynności handlowych*, PPH 1998, nr 2.
- Smykła B., *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Sośniak M., Zacharasiewicz F., *Import kompletnych obiektów przemysłowych*, Warszawa 1977.
- Spyra T., *Charakter prawny gwarancji bankowej*, ABC nr 70396.
- Spyra T., [w:] F. Zoll (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 1, Kraków 2005.
- Srokosz W., *Charakter prawny gwarancji bankowej*, PPH 2000, nr 2.
- Szpunar A., *Zabezpieczenia osobiste wierzytelności*, Sopot 1997.
- Tracz G., *Gwarancja bankowa – zobowiązanie kauzalne czy abstrakcyjne?*, „*Prawo Bankowe*” 1994, nr 2.
- Tracz G., *Umowa gwarancji*, Kraków 1998.
- Trzaskowski R., *Właściwość (natura) zobowiązaniowego stosunku prawnego jako ograniczenie zasady swobody kształtowania treści umów*, „*Kwartalnik Prawa Publicznego*” 2000, nr 2.
- Trzaskowski R., *Poręczenie i gwarancja bankowa*, Warszawa 2011.
- Zawada K., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2011.
- Zaradkiewicz K., *Numerus apertus abstrakcyjnych czynności prawnych w polskim prawie cywilnym?*, KPP 1992, nr 2.
- Zaradkiewicz K., *Numerus apertus abstrakcyjnych czynności prawnych w polskim prawie cywilnym*, KPP 1999.
- Zimmermann R., *Gwarancja Bankowa*, Sopot 1999.
- Żuławska C., *Gwarancja bankowa. Uwagi o funkcji i konstrukcji*, [w:] *Studia z prawa gospodarczego i handlowego*, Kraków 1996.

Akty normatywne i orzecznictwo:

Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1992 r. nr 72, poz. 359, z późn. zm.).

Wyrok SN z dnia 17 lipca 2009 r., sygn. akt I PK 26/09.

Wyrok SN z dnia 20 grudnia 1996 r., sygn. akt I CKU 30/96.

Uchwała SN 7 sędziów SN z 16 kwietnia 1993 r., sygn. akt III CZP 16/93.

Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 1995 r.

Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej SN z dnia 28 kwietnia 1995 r., sygn. akt III CZP 166/94.

Glosy:

A. Szpunar, *Glosa do uchwały SN z dnia 16 kwietnia 1993 r., III CZp 16/93*, PiP 1993.

Bącznyk M., *Glosa do wyroku SN z 16 marca 1994 r.*, „Prawo Bankowe 1994”, nr 4.

Szostak R., *Glosa do uchwały SN z 24 czerwca 1992, sygn. akt III CZP 78/92*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 6.

Streszczenie: Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe zawiera przepisy definiujące i regulujące pojęcie gwarancji bankowej jako jednej z czynności bankowych. Niemniej jednak w doktrynie i nauce prawa polskiego istnieje spór dotyczący interpretacji niektórych przepisów regulujących zagadnienie przedmiotowej instytucji m.in. w zakresie ustalenia, jaki jest charakter prawny gwarancji bankowej, np. czy gwarancja jest umową, czy też jednostronną czynnością prawną banku. Niniejszy artykuł stanowi próbę przedstawienia odpowiedzi na powyższe dyskusyjne zagadnienia związane z charakterem gwarancji bankowej.

Słowa kluczowe: gwarancja bankowa, prawo bankowe, charakter prawny gwarancji bankowej

SELECTED PROBLEMS CONCERNING THE LEGAL NATURE OF A BANK GUARANTEE AGAINST THE DOCTRINE AND JURISPRUDENCE

Summary: The Banking Act of 29 August 1997 contains provisions defining and regulating the concept of a bank guarantee as one of the banking operations. Nevertheless, the doctrine and polish jurisprudence dispute on the interpretation of some of the background the rules governing the issue of the present institutions, including in determining what is the legal nature of a bank guarantee, for instance: whether the guarantee is a contract or a unilateral act of the bank. This article attempts to provide answers to the above discussion issues related to the nature of the bank guarantee.

Keywords: bank guarantee, banking law, legal nature of a bank guarantee